

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Изборног већа Филозофског факултета од 13.05. 2021. године изабрани смо у комисију за припрему извештаја о кандидатима за избор у звање редовног професора за ужу научну област Развојна психологија.

На конкурс објављен у Огласним новинама Националне службе за запошљавање „Послови“ од 26. 05. 2021. године пријавила се једна кандидаткиња, проф. др Јелена Врањешевић, садашњи ванредни професор за исту ужу научну област.

Пошто смо проучили конкурсни материјал, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Проф. др Јелена Врањешевић рођена је 22. маја 1969. године у Београду. Основну школу и гимназију завршила је у Београду. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду 1993. године, на Одељењу за психологију, са просечном оценом 9,10 и оценом 10 на дипломском испиту. На истом одељењу 1998. године одбранила је магистарску тезу под називом „Промена слике о себи: импликације за развој у адолесценцији“ и 2009. године докторску дисертацију под називом „Развојне компетенције као основа права детета на партиципацију“.

Од септембра 1993. године до октобра 1994. године радила је као децји психолог у Развојном саветовалишту Дома здравља „Звездара“. Од октобра 1994. године радила је на Учитељском факултету Универзитета у Београду као асистент приправник на предметима Развојна и Педагошка психологија, а од 1999. године као асистент на предмету Развојна психологија. Од октобра 2010. године радила је као доцент на истом факултету на предметима Развојна психологија и Конструктивно решавање конфликта. Од октобра 2011. године била је ангажована до трећине радног времена на Одељењу за педагогију и

андрагогију Филозофског факултета у Београду, као доцент на предметима Увод у педагошку психологију и Педагошка психологија. Од марта 2014. године запослена је као доцент (од октобра 2015. године као ванредни професор) на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду на предметима Увод у развојну психологију, Развојна психологија, Психологија целоживотног развоја, Увод у педагошку психологију и Педагошка психологија.

Од 2007. до 2014. године држала је предавања по позиву на мастер студијама Права детета, на Правном факултету Универзитета Унион у Београду (модул *Детињство и права детета*). Године 2008. и 2009. учествовала је као предавач по позиву у Центру за мултидисциплинарне и интердисциплинарне студије и истраживања (Association of Centres for Multidisciplinary and Interdisciplinary Studies and Research – ACIMSI) Универзитета у Новом Саду, у оквиру модула *Childhood in multicultural context*. Од 2018. године ангажована је на мастер програму *Образовне политике* на Студијама при Универзитету, Универзитет у Београду и Универзитет у Крагујевцу, на предмету Права детета, образовање и инклузија.

Од 1992. године до 1996. године била је полазница едукације из области ненасилне комуникације, а 1996. године добила је диплому/лиценцу међународног тренера за ненасилну комуникацију Центра за ненасилну комуникацију (*Centre for non-violent communication*) у Шерману (Тексас). Од 1993. до 1998. године била је полазница петогодишње едукације из области конструктивистичке теорије и терапије (Удружење конструктивиста Србије и ЕРСА – European Personal Constructivist Association). Од 2007. године је сертификирани тренер у области партиципативне драме и Форум театра у раду са децом и младима из друштвено осетљивих група (*Werkplaats voor participatief drama Formaaf*). Као међународни тренер ненасилне комуникације, од 1995. године држи семинаре ненасилне комуникације и алтернативних начина решавања сукоба у земљи и иностранству (Црна Гора, БиХ, Словенија, Мађарска, Велика Британија, Швајцарска, Пољска, Шпанија). Семинаре из области права детета води у земљи и иностранству од 1997. године. Од 2000. године држи семинаре и тренинге из области образовања за друштвену правду и интеркултуралног образовања у Србији, земљама у региону, као и земљама источне и централне Европе (Чешка, Словачка, Мађарска, Бугарска, Молдавија) и Балтичким земљама.

Као чланица радне групе у Заводу за унапређивање образовања и васпитања за оцену квалитета уџбеника рецензирала је уџбенике за грађанско васпитање за основну и средњу школу, а као чланица радне групе за одобравање стручних скупова сталног стручног усавршавања рецензирала је скупове за стручно усавршавање наставника, васпитача и стручних сарадника. Била је и чланица радне групе за израду предлога програма за средње стручне школе и гимназије за предмет Вештине комуникације, за припрему предлога иновираних наставних програма за гимназију и средње стручне школе

за предмет Грађанско васпитање (2012/2013), као и за развој курикулума и ресурс материјала за грађанско васпитање за трећи и четврти разред гимназије (2019/2020).

Проф. др Јелена Врањешевић је од 1993. године учествовала у националним и међународним научноистраживачким пројектима који се баве различитим аспектима унапређења положаја деце/младих и остваривањем њиховог најбољег интереса, посебно у области образовања; партиципацијом родитеља у образовно-васпитном процесу и развојем професионалних компетенција наставника. Неки од њих су: *Advancing Educational Inclusion and Quality in South East Europe* (Унапређење квалитета образовања и инклузије у југоисточној Европи), Центра за образовне политике Педагошког факултета Универзитета у Љубљани и Програма за образовну подршку Института за отворено друштво; *Qualitative assessment of the impact of children and youth participation in selected LPA (Local plan of action) municipalities* (Квалитативна процена утицаја партиципације деце и младих у општинама које имају локалне планове акције за децу), УНИЦЕФ; *Reclaiming Adolescence: Roma transition to Adulthood* (Подршка младим Ромима на путу од образовања до осамостаљивања), FXB Centre for Health and Human Rights, Harvard University, Save the Children и Центар за интерактивну педагогију; *One in One Hundred: Drivers of Success and Resilience among College-Educated Romani Adolescents in Serbia (Ромски шампиони)*, Центар за здравље и људска права Харвард Универзитета (FXB Center for Health and Human Rights, Harvard University, Бостон, САД) и Центар за интерактивну педагогију (Србија); *Сигурно и подстицајно школско окружење за учење за децу избеглице/тражиоце азила*, Save the Children и Центар за интерактивну педагогију; *Праћење квалитета инклузије деце са сметњама у развоју у предшколском васпитању и образовању*, УНИЦЕФ и Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду; *Мониторинг остваривања права детета у процесу придруживања Србије Европској унији*, Ужички центар за права детета и БОШ-Београдска отворена школа; *Човек и друштво у време кризе*, Филозофски факултет, Универзитет у Београду; *Illumine - A community for exploring and sharing uses of evidence-based teaching strategies*; Ерасмус + пројекат, Universitat Pompeu Fabra, Шпанија; Kokoro Association, Португал; Tallinn University, Литванија; Универзитет у Београду; Escola Pia Sarria-Calassanc, Шпанија.

Поред научноистраживачких пројеката, Јелена Врањешевић је (ко)ауторка и/или сарадница и на бројним националним и међународним стручним пројектима који се баве подстицањем психосоцијалног развоја деце и адолесцената, промоцијом права детета, унапређењем квалитета образовно-васпитног процеса, професионалним развојем наставника, развојем цивилног сектора и демократизацијом друштва. Ти пројекти се по садржају могу сврстати у три групе а, будући да их има преко двадесет (25), навешћемо само неке од њих: а) пројекти који се односе на **психосоцијалну подршку** деци и адолесцентима (*Подршка психосоцијалном развоју деце кроз институције примарне заштите*, Светска Здравствена Организација; *Чувари осмеха – програм за подршку*

развоја деце у ратом измењеном социјалном контексту, Институт за психологију и УНИЦЕФ; Едукативна радионица као метод учење деце са тешкоћама у развоју, Save the Children; Сидро – прва помоћ детету у кризи, Педагошки факултет, Универзитет у Крагујевцу; Унапређење оралног здравља особа са посебним потребама – подршка породици и установама, Стоматолошки факултет, Универзитет у Београду), б) пројекти који се односе на подстицање квалитета образовно-васпитног процеса и развој **професионалних компетенција** наставника (*Leave No Child Out– Advocacy in Child Rights*, SECARAN – South-East European Child Rights Action Network; *Education for Social Justice*, Open Society Institute и International Step by Step Association; *International teacher leadership*, Факултет за образовање, Универзитет у Кембриџу; *Excellence in teacher training in and for multicultural environments. Focus on higher education in South-east Europe and Caucasus*, UNESCO – Centre for Higher Education; *Унапређење наставничке професије за инклузивно, квалитетно и релевантно образовање*, Центар за образовне политике, Београд; *Подршка образовању ученика миграната /избеглица*, Центар за образовне политике, УНИЦЕФ и Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије; *Образовање за права детета у иницијалном образовању учитеља и наставника*, Ужички центар за права детета; *Јачање капацитета предшколских установа у Србији за превенцију дискриминације и насиља*, УНИЦЕФ, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Центар за интерактивну педагогију) и в) пројекти који се тичу развоја цивилног сектора и **демократизације** (*Политеа – школа за цивилно друштво*, Фонд центар за демократију; *Култура суживота*, Савезно Министарство за националне и етничке мањине).

Поред учешћа у бројним научноистраживачким и стручним пројектима, проф. др Јелена Врањешевић показала је и висок степен друштвеног ангажмана – била је сарадница Образовног програма Радио телевизије Београд у емисији Путоказ и сарадница на телевизији Б92 у емисији Водич за родитеље; заједно са својим колегама била је оснивач Центра за ненасилну комуникацију (1996) и Центра за алтернативно решавање сукоба у Београду (2009) и била је ангажована као консултанткиња на пројектима тог центра. Поред тога, Јелена Врањешевић је у периоду од 2002. године до данас била ангажована као консултанткиња у неколико домаћих и међународних организација: а) у немачкој организацији за техничку сарадњу ГТЗ, на пројектима за подршку иницијатива младих (медијација, развој ђачких парламената), б) у међународном удружењу Корак по корак (ISSA – International Step by Step Association), на пројектима образовања за друштвену правду, као и на истраживањима која имају за циљ унапређење раног развоја деце, в) у ОЕБС-у (Organization for Security and Co-operation in Europe) – Одељењу за владавину права и људска права (Rule of Law and Human Rights department), за програме психолошке подршке жртвама и сведоцима (деци/младима и одраслима), г) у Центру за образовне иницијативе Корак по корак (Сарајево, БиХ), на пројектима образовања за друштвену правду и унапређивања професионалних компетенција наставника и д) у УНИЦЕФ-у, на

пројектима партиципативног истраживања са децом/младима, као и на пројекту подршке развоју курикулума, ресурс материјала, и тренинг модула за наставнике грађанског васпитања.

Чланица је Друштва психолога Србије, Друштва истраживача у образовању, Секције универзитетских наставника психологије образовања, Међународног удружења Корак по корак (ISSA – International Step by Step Association), које се бави раним развојем и образовањем и Међународне мреже наставника лидера (International Teacher Leadership Network). Била је део редакције часописа *Учитељ*, а од 2020. године је чланица уређивачког одбора научног часописа *Медитерански часопис за васпитање и образовање* (Mediterranean Education Journal) Филозофског факултета Универзитета Црне Горе. Рецензенткиња је у том часопису као и у часописима *Психологија*, *Примењена психологија*, *Психолошка истраживања*, *Зборник института за педагошка истраживања*, *Теме*, *Настава и васпитање*, *Иновације у настави*, *Facta Universitatis, Sustainability* и *Social Sciences*.

О компетенцијама проф. др Јелене Врањешевић у пољу научноистраживачког рада сведочи библиографија објављених научних и стручних радова која садржи преко 100 референци, међу којима су и пет монографија (четири самосталне и једна коауторска) и 18 стручних публикација (коауторских). Након избора у звање ванредног професора, Јелена Врањешевић је објавила једну научну монографију; седам чланака у часописима (један рад у категорији M21a, један рад у категорији M23 – ЕРИХ ПЛУС листа, четири рада у категорији M24, два рада у категорији M51 и један рад у категорији M53); четири поглавља у монографији и тематском зборнику међународног карактера и један рад у монографији националног значаја; три саопштења са скупова међународног значаја и четири саопштења са скупова националног значаја публикована у целини; пет стручних публикација. Имајући у виду богату продукцију, у овом реферату ограничићемо се на приказ кључних научних радова које је проф. др Јелена Врањешевић објавила након избора у звање ванредног професора и који документују висок квалитет њеног научноистраживачког рада.

Интересовање за права детета, посебно партиципативна права и њихов развојнопсихолошки потенцијал видљиво је у научноистраживачким радовима проф. др Јелене Врањешевић који представљају значајан допринос, како (интердисциплинарној) области права детета из угла развојне психологије (до сада слабо укључене у ту област), тако и самој развојној психологији – пре свега као покушај да се партиципација посматра и анализира као механизам који доприноси развоју одговарајућих компетенција детета.

У самосталном раду **„Партиципација као процес узајамног учења – како до најбољег интереса детета?“** објављеном 2019. године као поглавље у монографији од националног значаја *Како градим Шкоград: анатомија инфраструктуре наде* (уредници: Ј. Јоксимовић, М. Утвић и П. Милић), ауторка разматра партиципацију као један вид заједничког учења, процес у којем одрасли и деца развијају своје компетенције и уче једни од других. У том процесу деца стичу компетенције које су им важне за

одрастање и живот у демократском друштву и које обезбеђују развојни континуитет између улоге детета и улоге одраслог. Одрасли се кроз тај процес уче децентрацији, одустајању од своје „одраслоцентричне“ перспективе, уче се да слушају и уважавају децу, да буду подржавајући ауторитет који промовише кооперативни модел моћи, подржава развој децијих компетенција и заједно са њима доноси одлуке које ће бити у њиховом најбољем интересу. У овом раду се поред развојног потенцијала који партиципација има, разматра и њен еманципаторни потенцијал који се огледа у видљивости деце и промоцији слике о детету као о компетентном и активном партнеру који може и треба да учествује у остваривању свог најбољег интереса.

О важности партиципације деце у васпитно образовном контексту, проф. Јелена Враћешевећ говори у самосталном раду **„Улога и значај консултација са децом у образовању“**, објављеном 2017. године у часопису *Настава и васпитање* (у то време национални часопис међународног значаја). У том раду ауторка дискутује значај који консултативни процес са децом у школи има у креирању контекста који ће подстицати њихов развој и учење, обезбедити поштовање права детета и доношење одлука које су у њиховом најбољем интересу. Консултативни процес је важан пре свега зато што омогућава деци да се њихов глас чује и да њихова перспектива буде заступљена приликом доношења одлука које их се тичу. Ауторка у раду говори о најчешћим препрекама које отежавају процес консултација с ученицима, како на нивоу појединаца (наставника) и њихове идеје о природи детета и улози партиципативних искустава у развоју и учењу, тако и на нивоу образовног система који је одраслоцентричан и недовољно инклузиван када је о реч о слушању и уважавању перспективе ученика. У раду се наводе примери различитих партиципативних пројеката који су спровођени у школама и ти примери се користе како би се деконструисале неке доминантне предрасуде о компетенцијама деце и њиховој (не)могућности утицаја на различите аспекте образовног процеса. У раду су дате и препоруке за успостављање праксе демократског дијалога у школама, које претпостављају како реструктурирацију, тј. промену ставова одраслих актера образовног процеса, тако и рекултурацију, тј. промену начина на који школски систем функционише.

Истраживачки интерес проф. Јелене Враћешевећ за права детета и партиципацију укључује и партиципативна истраживања у којима су деца учесници или (ко)истраживачи у истраживачком процесу који има за циљ унапређење положаја деце и остваривање њиховог најбољег интереса. У самосталном раду **„Трансформативни потенцијал партиципативних истраживања: деконструкција односа моћи између детета и одраслог“**, објављеном 2016. године у часопису *Зборник Института за педагошка истраживања* (национални часопис међународног значаја), ауторка критички разматра теоријске и методолошке основе на којима се заснива одраслоцентрична перспектива у истраживањима и анализира факторе који су у значајној мери допринели промени истраживачке парадигме када је реч о статусу деце у истраживањима: критичко преиспитивање методологије и циљева појединих друштвених наука, покрети за еманципацију маргинализованих друштвених група и нове политике у области заштите

права детета. Трансформативни потенцијал партиципативних истраживања дискутован је како са становишта улоге и положаја одраслих у истраживачком процесу (одговорност одраслих: лична и епистемолошка рефлексивност) и односа одраслих и деце у истраживањима (промена ставова о деци и редефинисање традиционалних улога одраслих и деце: кооперативни наспрам хијерархијског модела моћи), тако и у односу на: промену положаја учесника истраживања (деце), видљивост њихове перспективе у јавном дискурсу и развој компетенција и вредности важних за живот у демократском друштву.

У коауторском раду „**Reclaiming Adolescence: A Roma Youth Perspective**“ (са J. Bhabha, A. Fuller, M. Matache, M. Chernoff, B. Spasić i J. Ivaniš), објављеном 2017. године у часопису *Harvard Educational Review* (међународни часопис изузетних вредности) аутори представљају резултате партиципативног истраживања са младима из ромске популације и њиховим вршњацима из опште популације, које се бавило доживљајем школовања, препрекама на путу ка осамостаљивању као и подршци коју су у току тог процеса добијали. Истраживање указује на значајан утицај системске дискриминације којој су млади из ромске популације изложени, на њихова образовна очекивања и степен аспирације када је у питању будући посао. Иако би већина младих из ромске популације волела, попут њихових вршњака из опште популације, да заврши средњу школу и да настави процес образовања, њихова очекивања од будућег посла значајно се разликују. Упркос стеченој резилијентности, оптимизму и веровању у једнаке шансе, ромски адолесценти имају мање поверења у себе и своје компетенције, имају нижи степен аспирације и прагматичнији су приликом избора будућих занимања. За разлику од родитеља ромске националности и младих истраживача који говоре о дискриминацији током школовања, скоро две трећине учесника истраживања из ромске популације изјављује да нису били дискриминисани. Изгледа да је узрок нормализација дискриминације као један вид стратегије излагања на крај са проблемима које она изазива, као и интернализована оресија тј. уверење да је такав третман природан и оправдан. Ово указује на потребу да се у истраживањима са младима из маргинализованих група посебна пажња посвети односима моћи, како би се оснажили да препознају неједнакости, неравнотежу у односима моћи и дискриминацију и да о томе проговоре. Специфичност овог истраживања је у томе што је омогућено да се глас младих (посебно младих из маргинализоване групе) чује и то у свим фазама истраживачког пројекта: од креирања инструмента истраживања, преко извођења истраживања, обраде и тумачења резултата па све до представљања резултата истраживања и учешћа у креирању препорука за доносиоце одлука. Активна укљученост у истраживање у великој мери је утицала на младе истраживаче и на њихову слику о себи, доживљај компетентности и самопоуздање. На тај начин партиципативна акциона истраживања у којима су млади коистраживачи, обезбеђују простор за учествовање младих у друштвеним и политичким променама.

Искуства стечена током истраживачког пројекта *Подришка младим Ромима на путу од образовања ка осамостаљивању и запошљавању* – РАП, Јелена Врањешјевић је

представila у самосталној научној монографији **Одрастање на маргини**, објављеној у издању Института за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Ова књига нас на врло иновативан и подстицајан начин уводи у област одрастања младих особа које се, како сам наслов каже, налазе на маргинама нашег друштва. У животном циклусу особе адолесценција се обично третира као прелазни период између детињства и одраслог доба који има функцију да дете припреми за улогу и свет одраслих. Због тога амерички психолог Курт Левин адолесценте зове „особама на маргини“ будући да се налазе у сталном балансу између света одраслих и света деце. Наслов књиге указује како на маргинализовану позицију која се свим адолесцентима приписује у овом животном периоду, тако и на додатну маргинализацију адолесцената ромске националности због своје етничке/националне припадности.

Структура књиге одражава њену двоструку намену: прва је да прикаже перспективу младих о сопственом одрастању, препреке са којима су се суочавали у процесу образовања и осамостаљивања, као и њихову перспективу жељене будућности и подршке која им је потребна како би је остварили. Друга намена је да прикаже сам процес партиципативног истраживања и „одрастање“ младих истраживача кроз тај процес. Приступ проблему којим се књига бави – Како одрастају наши млади/млади ромске националности и како они доживљавају сам тај процес? – утемељен је на истанчаним анализама карактеристика адолесценције као процеса транзиције ка одраслости, специфичностима тог развојног периода код младих из маргинализованих група, на улози партиципације/учешћа младих у самом процесу одрастања, као и на постојећим теоријским и методолошким приступима датом проблему. У првом поглављу књиге ауторка упознаје читаоце са појмом партиципације, различитим разумевањем партиципације (стање наспрам процеса), облицима партиципације, изазовима приликом њене имплементације, као и могућностима које пружа за развој у адолесценцији. Следећа два поглавља посвећена су периоду адолесценције, развојним карактеристикама овог периода и проблемима са којима се адолесценти (а посебно адолесценти из друштвено осетљивих група) суочавају током одрастања, као и могућностима које партиципативни процес (укљученост у различите пројекте/иницијативе и могућност учешћа у доношењу одлука које их се тичу) има за њихово одрастање и преузимање улоге одраслих. Теоријски део се завршава четвртим поглављем које је посвећено партиципативним истраживањима, њиховим карактеристикама, као и развојним, еманципаторним и трансформативним потенцијалима које ова истраживања имају. Поглавље које следи повезује теоријски и истраживачки део ове књиге будући да су у њему пројекат *РАП* и партиципативно истраживање у оквиру пројекта, представљени кроз критеријуме за разликовање аутентичне партиципације од квазипартиципације, као и кроз примену етичких принципа у истраживањима у којима су деца/млади учесници. Шесто поглавље књиге посвећено је партиципативном истраживању са младим истраживачима из ромске и опште популације који су се бавили темама образовања, осамостаљивања и запошљавања, препрекама и подршком коју на том путу имају њихови вршњаци. У истраживању је учествовало 300

младих особа (173 из ромске и 127 из опште популације), 57 родитеља (44 из ромске и 13 из опште популације), као и 12 представника институција које се баве промоцијом и заштитом права младих. Резултати овог истраживања показују да готово сви млади сматрају да је образовање важно, како због шансе за запошљавање и осамостаљивање (млади ромске националности), тако и због личног раста и развоја (млади из опште популације). Ове различите улоге образовања огледају се и у перцепцији жељене будућности, пошто млади ромске националности као жељена занимања бирају углавном она за која је потребна основна или средња школа, док млади из опште популације бирају занимања за која су потребне више школе и факултети. Занимљив налаз је да скоро половина младих ромске националности каже да нема никакво искуство дискриминације, док њихови родитељи баш дискриминацију (уз сиромаштво) виде као једну од главних препрека у школовању деце. Налази квалитативне анализе указују на разлоге ове дискрепанције: неразумевање појма дискриминације, непознавање различитих облика њеног испољавања, “нормализацију” насиља и дискриминације, као и на интернализовану опресију. Посебну вредност овог истраживања представља чињеница да су млади истраживачи били укључени у готово све фазе истраживачког процеса, од креирања инструмената истраживања, истраживачког рада на терену у локалним заједницама, обраде података, дискусије налаза, формулисања препорука за доносиоце одлука и креирања акција у заједници као вид подршке својим вршњацима. Последња три поглавља књиге посвећена су рефлексiji младих истраживача, тј. њиховим искуствима током припреме за истраживање, истраживачког рада у локалној заједници, акција које су креирали као одговор на неке од проблема идентификованих истраживањем, као и утицају који је учешће у пројекту имало на њихово одрастање (понашање, ставове, вредности, перспективу будућности и сл.).

Књига *Одрастање на маргини* плод је темељног и надахнутог приступа проблемима одрастања младих у друштву у којем су се - силом прилика - нашли на самим маргинама. Определивши се за партиципативно истраживање, инспирисано савременом истраживачком праксом, ауторка је читаоцима омогућила не само да дођу до сазнања о карактеристикама одрастања младих Рома и Ромкиња, већ и да се осведоче о томе какве ефекте је активно учешће у реализацији пројекта имало на оне међу њима (укључујући и њихове вршњаке из опште популације у истој улози) који су били у прилици да сами истражују проблеме који их се тичу. У овој књизи се заправо крију две књиге: једна говори о искуству одрастања и осамостаљивања младих из ромске и опште популације, о препрекама и подршци коју имају на том путу, а друга говори о одрастању младих истраживача кроз процес партиципативног истраживања. У књизи је јасно приказан трансформативни потенцијал партиципативних истраживања у погледу оснаживања младих за активистичку улогу у друштвеним променама. Кроз процес критичког сагледавања проблема и препрека који стоје на путу ка осамостаљивању, млади истраживачи су прошли и кроз процес личне трансформације која им је омогућила да

сагледају сопствену одговорност, снаге и капацитета да буду агенси промене доминантних пракси у њиховом окружењу и заговорници идеје праведности.

Интересовање проф. др Јелене Врањешевић за област професионалног развоја наставника и њихових компетенција за квалитетан образовно-васпитни рад, огледа се у радовима у којима се ауторка бави интеркултуралним и инклузивним образовањем наставника, професионалним идентитетом наставника и њиховом улогом истраживача и лидера у образовном процесу. У коауторском раду (са Д. Фростом) **„Stories from intercultural education in Serbia: Teacher leadership and parent participation”**, објављеном 2016. године у часопису *European Education* (ЕРИХ ПЛУС листа) аутори дискутују потенцијал који лидерство наставника има у промоцији интеркултуралног образовања, кроз оснаживање родитеља из мањинских и маргинализованих група да партиципирају у различитим аспектима живота школе. У оквира пројекта АПРЕМЕ (Advancing Participation and Representation of Ethnic Minority Groups in Education), који је имао за циљ промоцију инклузије и друштвене кохезије у земљама Западног Балкана, наставници су имали прилику да промишљају и спроводе развојне пројекте који су за циљ имали унапређење сарадње са родитељима из мањинских група. У раду су представљени различити наставнички пројекти који су дискутовани у контексту различитих нивоа интеркултуралног курикулума: од приступа *доприноса* који подразумева укључивање површинских елемената других култура у курикулум и приступа *додавања* који укључује и перспективу различитих културних група, али без промене курикулума, до *трансформативног* приступа и приступа *друштвене правде* који подразумевају промену курикулума, будући да се теме разматрају и анализирају из угла различитих друштвених група и у контексту неких важних концепата друштвене правде.

О компетенцијама наставника за интеркултурално образовање проф. Јелена Врањешевић говори у самосталном раду **„Competent individuals in competent system: intercultural curriculum and teachers’ competencies”**, објављеном 2018. године у међународном зборнику радова *Strategies to improve the quality of education* (уредници: Bernd Kärplinger, Кристинка Овесни и Јелена Врањешевић). У раду ауторка повезује интеркултурално образовање и праведност, тј. полази од дефиниције интеркултуралног образовања као свесне, континуиране и фокусиране стратегије за превазилажење и деконструкцију доминантних стереотипа и предрасуда и за превенцију опресивних пракси у образовању. Да важна предуслова за имплементацију интеркултуралног образовања су дискутована у раду. Први је постојање интеркултуралног курикулума, који у фокусу има деконструкцију опресивних пракси и оснаживање ученика да их препознају и иницирају њихову промену, а други предуслов су наставници који имају адекватне интеркултуралне компетенције. Компетенције за интеркултурално образовање су у раду представљене кроз концепт *„писмености за друштвену праведност”* (Gorski, 2013), тј. способности препознавања предрасуда и неједнакости, указивање на постојање истих и предузимање акција за елиминисање дискриминаторних пракси и креирање праведног контекста у којем

ће сако дете моћи да реализује своје потенцијале. У раду се посебна пажња посвећује концепту наставника као рефлексивног практичара и лидера, који критички промишља и мења своју праксу како би контекст у којем ради био инклузиван и подстицајан за сву децу. Дискутоване су и позитивне импликације улоге наставника као лидера у процесу интеркултуралног образовања, као и подршка која је наставницима поребна како би развијали интеркултуралне компетенције и били у стању да се носе са изазовима које различитост у образовно-васпитном контексту носи.

О изазовима које интеркултурално образовање носи и задацима које поставља пред наставнике и образовни систем у целини, Јелена Врањешевић говори у коауторском раду (са Н. Симић) **„Refugee Children in Formal Education in Serbia – Multi-Perspective Views on Challenges and Good Practice“**, објављеном 2019. године у међународном зборнику радова *Muslim Minorities and the Refugee Crisis in Europe* (уредници су Katarzyna Górac-Sosnowska, Marta Pachocka, Jan Misiuna). Истраживање о којем се у раду говори односи се на период 2017. и 2018. будући да су тада (у складу са препорукама Министарства просвете Републике Србије о инклузији деце избеглица/миграната), сва деца узраста од 7 до 15 година уписана у основне школе у Србији. Циљ истраживања био је да се на основу разумевања изазова и препрека успешној инклузији деце миграната, као и на основу примера добре праксе, формулишу препоруке за унапређење како образовних политика, тако и образовне инклузивне праксе. У истраживању је учествовало 167 наставника, стручних сарадника, представника владиних и невладиних организација које се баве инклузијом деце из осетљивих група, родитеља и деце миграната, као и домицилних родитеља и деце. Коришћене су технике интервјуа, фокус групног интервјуа, као и неке од партиципативних техника (попут мапирања и цртања) за млађу децу и децу која не говоре српски језик. Резултати указују на то да су најважнији изазови у процесу укључивања деце миграната у образовни систем а) неинформисаност родитеља и наставника (изостанак информација, њихова неувременост, као и непотпуне информације), б) недостатак докумената и стандардизованих процедура за процену напредовања деце, в) изостанак материјалне и финансијске подршке школама, г) недовољна сарадња између родитеља, школе и локалне заједнице (укључујући и НВО које се баве инклузијом деце миграната). На нивоу школе и самих наставника, најчешћи изазови били су: а) традиционални начини учења и поучавања и недовољна индивидуализација наставе, б) снижена очекивања од деце миграната и дискриминаторне праксе и в) дискриминација деце миграната од стране њихових вршњака из домицилне групе. Сви учесници су се сложили да је језичка баријера најзначајнији фактор који омета како учење, тако и социјализацију деце миграната. Примери добре праксе односе се на сарадњу школе, локалне заједнице и НВО, хоризонтално учење, флексибилност у процедурама како би се деци мигрантима олакшало укључивање у школе, и сараднички однос са родитељима деце миграната. На основу анализе препрека као и примера добре праксе, ауторке су формулисале неке препоруке за унапређење процеса инклузије деце миграната у образовни систем, које укључују како

доносиоце одлука и креаторе образовних политика, тако и школу (управу школе, стручне сараднике и наставнике) и локалну заједницу.

Преглед изабраних радова указује на неколико важних одлика научноистраживачког рада проф. др Јелене Врањешевић, како током њене целокупне каријере, тако и у периоду од претходног избора у звање ванредног професора: (а) Јелена Врањешевић се доследно бави темама развоја деце и адолесцената, факторима који подстичу развој и улогом (компетенцијама) важних одраслих у процесу подстицања развоја деце, б) у свом научноистраживачком и стручном раду Јелена Врањешевић веома успешно спаја области попут развојне психологије и психологије образовања, социологије детињства и права детета, имајући увек у виду развој детета и његов најбољи интерес. На тај начин њени радови представљају допринос не само у области развојне психологије, већ и у другим научним областима које се баве истраживањем детета/детињства. Такође, у научноистраживачком раду Јелена Врањешевић доследно показује и друштвену ангажованост – њени радови имају јасне импликације за образовно-васпитну праксу и пружају драгоцене информације одраслима како да на најбољи начин подржавају и подстичу развој деце и граде *друштво по мери детета*.

У **наставном раду** проф. др Јелена Врањешевић примењује методичке поступке засноване на активном учешћу студената, развијању критичког односа према теоријама и истраживањима у области развојне психологије и развијању истраживачких компетенција студената. У настави и кроз предиспитне обавезе укључује студенте у различите форме истраживачког рада. Осмислила је и силабусе за предмете Развојна психологија и Педагошка психологија у новом акредитационом циклусу, силабус за два нова изборна предмета: Комуникација и конструктивно решавање сукоба (на основним студијама педагогије) и Развој и права детета (на мастер студијама педагогије), као и силабус за предмет Психологија целоживотног развоја (на основним студијама андрагогије), које континуирано иновира савременом литературом из научне области, истраживачким задацима и активностима за студенте. Студенти изузетно позитивно оцењују наставни рад Јелене Врањешевић, како у погледу редовности наставе и консултација, тако и у погледу начина рада на предавањима и вежбама (јасноћа излагања, подстицање студената на самостални рад, подстицање критичког мишљења студената и сл.). Високо је вреднован такође и професионални однос према студентима, уважавање њиховог мишљења и јасноћа у погледу критеријума оцењивања и захтева који се пред студенте постављају. Просечна оцена добијена приликом студентске евалуације на свим предметима на којима је Јелена Врањешевић професор, креће се од 4,52 до 4,98. Просечна оцена за обавезне предмете на основним студијама је 4,77, за изборни предмет на основним студијама је 4,98, а за изборни предмет на мастер студијама је 4,80.

Проф. др Јелена Врањешевић је у периоду од претходног избора у звање ванредног професора била ментор петнаест мастер радова (од којих су шест у току), као и члан у

многобројним комисијама за оцену и одбрану завршних радова на мастер академским студијама педагогије и на мастер програму Образовање наставника предметне наставе. Такође, била је члан комисије за одбрану шест докторских дисертација (три су одбрањене на Филозофском факултету у Београду, две су одбрањене на Филолошком факултету у Београду и једна је одбрањена на Факултету за образовање, Универзитета Кембриџ).

На основу анализе научноистраживачког рада може се закључити да је проф. др Јелена Врањешевић у потпуности испунила услове за избор у звање редовног професора дефинисане *Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Београду, Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду, Статутом Факултета и Правилником, односно Правилима о ближим условима за избор наставника и сарадника на Факултету.*

Узимајући у обзир како квантитативне показатеље научног рада проф. др Јелене Врањешевић, тако и квалитет тог рада, Комисија констатује да су испуњени сви услови за избор у звање редовног професора и **предлаже Изборном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да проф. др Јелену Врањешевић изабере у звање редовног професора за ужу научну област Развојна психологија.**

Београд, 28. јун 2021. год.

КОМИСИЈА:

проф. др Александер Бауцал

проф. др Данијела Петровић

проф. др Нада Кораћ